

Ілійчук Любомира,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
e-mail: liubomyra.iliichuk@pnu.edu.ua*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ВИШИВКИ

Ключові слова: національна ідентичність, українська народна вишивка, нація, український народ, самоідентифікація, народне мистецтво.

Сьогодні людство стало свідком нездоланної сили процесів глобалізації, що так чи інакше охопили всі сфери суспільного життя і сформували глобальну за своїми масштабами систему взаємозалежності країн і народів світу. У таких умовах надзвичайної актуальності набуває проблема формування національної ідентичності громадян. Варто зазначити, що сегментованість українського соціуму, яка відображає різноспрямованість устремлінь і наявність кількох субкультур, значно ускладнює внутрінаціональний діалог, зумовлює неузгоджені дії владних структур. Усе це створює ситуацію «системної кризи суспільства», частиною якого є проблематичність національної, державної, культурної, соціальної та ідеологічної ідентичності [2].

Національна ідентичність виступає найбільш значущою і стійкою системою уявлень, оскільки в суспільній свідомості нація переважно сприймається у якості соціокультурної спільноти, члени якої об'єднані як укоріненістю в минуле, спільністю історичної долі, континуїтивністю етнонаціональних традицій, так і загальною культурною перспективою. Незважаючи на закиди про невідворотність універсалістських тенденцій у сучасному постмодерному соціокультурному просторі, національна ідентичність продовжує виступати одним із могутніх чинників самоідентифікації особистості [3]. Варто зауважити, що почуття національної ідентичності є важливим чинником самовизначення і самоорієнтації індивіда у світі крізь призму колективної особистості та своєї самобутньої культури. Саме завдяки спільній неповторній культурі ми спроможні дізнатися «хто ми такі» в сучасному світі. Заново відкривши ту культуру, ми «наново відкриваємо» себе, своє «автентичне Я» – або ж принаймні саме так здається багатьом зневіреним і дезорієнтованим індивідам, яким судилося змагатися з надміру мінливим і непевним сучасним світом [5, с. 26].

Національна ідентичність дає уявлення себе як певної спільноти (нації), усвідомлення її сутнісних рис та відокремлення «ми» від «не ми». Вона формується впродовж століть у процесі історичного становлення нації, яка

виборює свою політичну і культурну незалежність. Без суверенності, без своєї держави, без своєї культури і мови національна свідомість перебуває в зародковому стані. Українська спільнота самоідентифікувалася через спільну історичну долю, мову, культуру, традиції, вікові вірування. Важливу роль у даному процесі відіграє українське народне мистецтво, яке є відображенням етнічних ідеалів народу та способу його життя.

Одним із найдавніших і найбільш масових видів народного декоративного мистецтва є вишивка. Це – феноменальне явище в художній творчості українського народу, витoki якої сягають глибини віків. Вона народжується зі звичаїв, навичок, вірувань народу та дозволяє специфічними засобами, в опосередкованій умовній формі, зумовленій традиціями народної творчості, відтворити навколишній світ [1, с. 94]. Вишивкою займаються в кожному регіоні, районі, селі, що відзначається своєрідністю мотивів. Відтак вишивка – це не тільки мистецтво й художнє оформлення речей, а й своєрідне світобачення, відтворене специфічними художніми засобами. Саме у вишивках закодовані ті письмена, які допомагають усвідомлювати свою належність до етносу, сприяють формуванню національної ідентичності особистості.

Вишиванка для українця – національна святиня, яка символізує й несе в собі духовне багатство, високу мудрість і зв'язок багатьох поколінь. Наразі українська народна вишивка налічує більше 200 видів технік виконання (швів), незліченну кількість орнаментів, мотивів, композицій, різнобарвну кольорову гаму. Усі вони перебувають у рамках традиції декоративно-прикладного мистецтва народу: від матеріалів і обладнання до композицій, візерунків, орнаментів та кольоросполучення. Як результат матеріальної й духовної культур багатьох поколінь, вишивка охоплює широку сферу знань, естетичних смаків, поглядів, звичаїв та обрядів українського народу. Через складну систему орнаменту й кольористики вишивка передає в закодованому вигляді важливі аспекти світосприймання українського народу [4, с. 175].

Отже, глобалізаційні процеси, які мають місце в сучасному українському суспільстві, актуалізували проблему національної ідентичності, яку сьогодні намагаються вирішувати політики, громадські й релігійні діячі, представники різних галузей знань. Важливу роль у формуванні національної ідентичності особистості відіграє народне мистецтво, зокрема народна вишивка. Споконвіку і до нині вишиванка для українців є оберегом – символом здоров'я, краси, щасливої долі та єднання з душею свого рідного народу.

Література

1. Дубова Н. Використання освітньо-виховного потенціалу народних художніх традицій в процесі художньо-трудової діяльності школярів. *Молодь і ринок*. 2009. № 2 (49). doi: 10.31499/2706-6258.59.2018.162336.
2. Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики

глобалізації : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.

3. Коломієць Т.В. Формування національної ідентичності як чинника консолідації сучасного українського суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць*. 2009. № 4. С. 99–103.

4. Сабол Д.М. Психологічний феномен української народної вишивки. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2013. Вип. 4. С. 172–185.

5. Сміт Е. Національна ідентичність / пер. з англ. П. Тарашука. Київ : Основи, 1994. 224 с.

Карась Ганна,

*доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри методики музичного
виховання та диригування*

*Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,*

e-mail: karasg@ukr.net

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ТА ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІСЕННО-ХОРОВОЇ ТВОРЧОСТІ ПРО УКРАЇНСЬКУ ВИШИВАНКУ

Ключові слова: українська вишиванка, вокально-хорова творчість, етнокультурний та виховний потенціал.

Українська вишиванка – це не тільки сімейний оберіг, це символ, який пройшов крізь покоління, єднає рід і шанується як святиня. Маючи таку красу, ми отримуємо енергію наших предків, пишаємось минулим та гордо дивимось у майбутнє. Цей феномен української національної культури знаходить своє відображення в пісенно-хоровій творчості. Проаналізувавши значну кількість музичних творів про українську вишиванку, встановлюємо таку їх класифікацію: вокальні: оригінальні українські романси, пісні, обробки українських народних пісень для соло і ансамблів; хоріві: оригінальні хоріві твори, обробки українських народних пісень для хору. За манерою виконання: академічні, фольклорні, естрадні твори. За часом написання – ХІХ–ХХІ століття. Композитори та фольклористи-етнографи, які писали оригінальні твори або здійснювали обробки творів про вишиванку: О. Рубець, М. Лисенко, О. Кошиць, В. Ступницький, Г. Концевич, О. Сандлер, О. Білаш, Н. Андрієвська, В. Верменич; сучасні автори – О. Злотник, Р. Сов'як, С. Стельмащук, Н. Май, В. Лазаренко, В. Маренич, С. Котовський; композитори української діаспори – Г. Китастих, В. Безкоровайний. Серед солістів-виконавців: концертно-оперні (Д. Гнатюк, П. Кармалюк, Б. Руденко, А. Азрікан), концертні (В. Бокоч, Р. Кириченко) та естрадні (В. Маренич, К. Бужинська, О. Винник, Д. Яремчук, П. Доскоч,